

BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHISINING KASBIY-GNOSTIK KOMPETENSIYASINING MOHIYATI VA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI

Hamdamov Erkin Ergashevich

Guliston davlat universiteti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada pedagogika sohasining dolzarb masalalaridan biri bo‘lgan kompetensiya tushunchasi tahlil etilgan hamda bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisining kasbiy va gnostik kompetensiyalariga oid ilmiy fikrlar ko‘rib chiqilib, ularning rivojlanishi va ta‘lim jarayoniga samarali ta‘sirini oshirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Kasbiy-pedagogik kompetentsiya, kasbiy va gnostik kompetensiya, pedagogik funktsiyalar, kasbiy va gnostik funktsiya, operatsion-tarkibiy funktsiyalar

Ingliz tili o‘qituvchisining kasbiy-pedagogik kompetentsiyasining tarkibiy qismlarini aniqlash muammosiga bag‘ishlangan ilmiy ishlarning o‘tkazilgan nazariy tahlili asosida biz hozirgi paytda kasbiy va gnostik kompetensiyaning ahamiyati to‘g‘risida yakdil fikr mavjud emas degan xulosaga keldik. Shu bois mazkur maqola orqali "kasbiy-gnostik kompetensiya" tushunchasining mohiyatini chuqurroq tahlil qilish maqsadga muvofiq deb hisobladik.

Kasbiy va gnostik kompetensiyaning har bir shaxsning rivojlanishi uchun muhit sifatida o‘rni juda katta. Shaxsni tarbiyalash shaxsning ko‘p madaniyatli jamiyat bilan o‘zaro ta‘siri jarayonida shakllanadi. Shaxsning lingvistik madaniyat bilan aloqasi qanchalik xilma-xil va kengroq bo‘lsa, uning individual ta‘lim olish istiqbollari ham shunchalik boy bo‘ladi. Ushbu aloqalarni tashkil qilishda uzoq vaqt davomida asosiy rol ingliz tili o‘qituvchisiga tegishli edi. Ingliz tilini o‘qitishning asosiy maqsadi aniq faoliyat bilan tanishishdir - ingliz tilidan foydalangan holda ma'lumotlarni uzatish va qabul qilish, ya'ni aloqa jarayonida qatnashish. Ingliz tili darsi ingliz tili o‘qituvchisi faoliyati davomida hisobga olish kerak bo‘lgan o‘ziga xos xususiyatga ega.

Kasbiy-gnostik kompetensiya tuzilmasini ko'rib chiqishga bag'ishlangan bir qator ishlarni tahlil qilib, ingliz tili o'qituvchisining professional-gnostik kompetensiyasining tarkibiga aniqlik kiritish zarur deb hisoblaymiz. Biz ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-gnostik malakasini shakllantirish va takomillashtirish uning barcha tarkibiy qismlarining birligida sodir bo'ladi deb o'ylaymiz.

Shunday qilib, turli xil kasbiy vaziyatlarda nazariy bilimlarni amaliy ishlarda muvaffaqiyatli qo'llay oladigan, turli xil nutq muammolarini hal qilish uchun zarur bo'lgan kasbiy fazilatlarga ega bo'lgan nutqning o'zaro ta'sirini amalga oshirish uchun turli xil professional vaziyatlarda nazariy bilimlarni amaliy ravishda ishlatishga qodir bo'lgan ingliz tili o'qituvchisi shaxsini rivojlantirish juda zarur, bu bizning fikrimizcha, lingvistik, nutqiy, diskursiv, ijtimoiy-madaniy va kompensatsion kompetensiyalarni, ma'lum bir mintaqaviy va sotsiolingvistik bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishni nazarda tutadigan ko'p faktorli integral yaxlitlik sifatida kasbiy va gnostik kompetensiyani maqsadga muvofiq shakllantirish deganidir.

Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy va gnostik kompetensiyasini amalga oshirish kasbiy-pedagogik faoliyat funksiyalarida namoyon bo'ladi. Uslubiy adabiyotlarda ingliz tili o'qituvchisining kasbiy faoliyatiga xos bo'lgan quyidagi funktsiyalar ajratiladi: rivojlanayotgan, tarbiya beradigan, kommunikativ, gnostik, konstruktiv, tashkiliy, safarbarlik, yo'naltiruvchi. Biz nomlagan ingliz tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismlari ushbu funktsiyalarning bajarilishiga ta'sir qiladi. Biz sanab o'tgan funktsiyalarni ikki guruhga bo'lish mumkin: maqsadni belgilaydigan funktsiyalar va operatsion-tarkibiy funktsiyalar. Tanlangan pedagogik funktsiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish tegishli umumiy pedagogik-uslubiy kompetensiya tizimiga ega bo'lishni va zaruriy bilim hajmini talab qiladi. Tadqiqotda biz asosan operatsion-tarkibiy funktsiyalarga, xususan, kasbiy va gnostik funktsiyalarga e'tibor qaratamiz.

Kasbiy va gnostik funktsiya. Ushbu funktsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish ingliz tilini o'qitishning yakuniy maqsadlarini chuqur anglashga, nutq faoliyatining har xil turlarini o'zlashtirishning o'ziga xos xususiyatlarini bilishga,

ma'lum bir o'quv predmeti mazmunining o'ziga xos xususiyatlari va tuzilishini va uni o'qitish usullarini o'rganishga, assimilyatsiya obyektlarining muhim xususiyatlarini ta'kidlab, shuningdek, gnostik qobiliyatlarini bilishga asoslanadi. Gnostik ko'nikmalardir oshqa barcha tarkibiy-operatsion funktsiyalarni ijodiy ravishda amalga oshirishga imkon beradi.

Professional-gnostik funktsiyani bajarish uchun o'qituvchi biz ularni mezon sifatida ishlatadigan quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladi:

- o'quvchilarning shaxsiyati, jamoaning xususiyatlarini, ularning til o'rganishga bo'lgan tayyorgarlik darajasi va ta'lim va tarbiya natijalariga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadigan sharoitlarni, qiziqishlari va mavzuga bo'lgan munosabatlarini aniqlash nuqtai nazaridan o'rganish;

- chet tilida muloqotni tashkil etish maqsadida ma'lum bir jamoada o'quvchilardagi shaxslararo munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;

- o'quv materiallarini, o'quv qo'llanmalarini, o'quv darsliklarini muayyan sinfda ulardan foydalanish nuqtai nazaridan uslubiy tahlil qilish va tanqidiy baholash;

- darsni mazmuni, tuzilishi, o'qitish usullari va o'quvchilar faoliyati nuqtai nazaridan tahlil qilish;

- pedagogik jarayonlar va hodisalarni kuzatish, kuzatilayotgan hodisalarning sabab-oqibat munosabatlarini belgilash;

- o'z faoliyatini va boshqa o'qituvchilarning o'qitish faoliyatini tahlil qilish;

- o'qituvchini qiziqtirgan masalalarni o'rganish va ishlash texnikasi va shakllarini takomillashtirish maqsadida oddiy uslubiy tadqiqotni rejalashtirish va o'tkazish;

- o'rganilayotgan masala bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tanlash va ulardan tanqidiy foydalanish;

- bajarilgan tadqiqot natijalarini referat, ma'ruza, xabar, maqola shaklida taqdim etish;

- tadqiqot natijalaridan amaliy ishlarida foydalanish.

Biz kasbiy-gnostik kompetensiyani professional tadqiqot faoliyati deb ta'riflaymiz va ushbu kontseptsiyani biz aniqlagan kasbiy-pedagogik funktsiyalarni amalga oshirish asosida talabalarga ingliz tilini o'rgatishga qaratilgan ingliz tilidan foydalangan holda tadqiqot faoliyatini olib borish qobiliyati sifatida izohlaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hamdamov E. E. The Content of the Language Professional-Gnostic Training of an English Teacher //Bulletin of Gulistan State University. – 2021. – T. 2021. – №. 2. – C. 35-41.
2. Hamdamov E. E. Technology Forming the Gnostic Competence of Future Teachers of Foreign Language //Bulletin of Gulistan State University. – 2021. – T. 2021. – №. 1. – C. 50-55.
3. Ergashevich, H. E. . (2022). Bo'Lajak Ingliz Tili O'Qituvchisining Kasbiy-Gnostik Kompetensiyasi Va Uning Didaktik Ahamiyati. *Miasto Przyszłości*, 25, 302–304. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/378>
4. Esanovna H. N. Sociocultural Competence is the Goal of Using a Sociocultural Approach to Teaching a Foreign Language //Scientific Approach to the Modern Education System. – 2024. – T. 3. – №. 25. – C. 358-360.
5. Xamdamova N. E. Some Views on Sociocultural Theories in Language Acquisition //Scientific progress. – 2023. – T. 4. – №. 3. – C. 92-94.